

Magyar katolikus teológusok szerepe a bioetika tudományának kibontakozásában

Kovács Gusztáv székfoglaló előadásának rövid összefoglalása

2026. január 5.

Az előadás a bioetika kialakulásának történetét tekinti át, különös figyelmet szentelve azon katolikus teológusok munkásságának, akik a tudományág magyar nyelvterületen való meghonosodásához elsőként járultak hozzá.

A bioetika kifejezést a tudományos közbeszédbe Van Rensselaer Potter vezette be az 1970-es években, aki a bioetikát a természettudományok és a humántudományok közötti „hídként” értelmezte, globális perspektívában összekapcsolva az orvosi, az ökológiai és a társadalmi kérdéseket. Ugyanakkor a későbbi kutatások rámutattak, hogy Fritz Jahr evangélikus teológus már 1927-ben megfogalmazta a bioetika alap gondolatát, amikor minden erkölcsi imperatívusként írta le, mint az élőlény önértékének tiszteletét. E gondolatkörhöz kapcsolódik Albert Schweitzer az élet tiszteletének elvén alapuló etikája is, amelyben az elsők között lépett túl a teremtett világgal szembeni felelősség antropocentrikus szemléletén.

Az akadémiai bioetikában végül az orvosetikai fókuszú, úgynevezett Georgetown-i modell vált meghatározóvá, André Hellegers munkássága és a Kennedy Institute of Ethics-ben folyó kutatások révén. Ebben a kontextusban jelent meg markánsan a katolikus teológusok szerepe, mindenekelőtt Albert R. Jonsen alakján keresztül, aki teológusként vált a modern bioetika egyik alapító figurájává. Jonsen hangsúlyozta a katolikus morálteológia örökségét, amely többek között a kazuisztika, a kettős hatás elve, a természetjogi gondolkodás és az egyházi egészségügyi intézményrendszeren keresztül termékenyen járult hozzá a bioetikai érveléshez. E hagyomány hatása jól kimutatható a Belmont-jelentésben és a Beauchamp–Childress-féle princípium-etikában is.

Az előadás második fele a magyar nyelvű bioetika kibontakozását tárgyalja, amely nagyrészt emigrációban élő katolikus teológusokhoz kötődik. Varga Andor jezsuita írta az első magyar nyelvű bioetikai tankönyvet, amely a természettörvény talaján, interdiszciplináris szemlélettel közelítette meg az élet kérdéseit. Somfai Béla erkölcszteológusként, sokszor különvéleményt megfogalmazva továbbfejlesztette a hazai bioetikai gondolkodást, míg Gaizler Gyula orvos-teológusként, Magyarországon dolgozva teremtett hidat a klinikai gyakorlat és az etikai reflexió között. Munkásságuk együtt azt mutatja, hogy a magyar katolikus teológusok a bioetikát valóban „határátlépő” tudományként művelték, újragondolva a hagyományos teológus szerepet, valamint összekapcsolva hitet, tudományt és emberi tapasztalatot.